บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

น้ำท่วม จัดเป็นภัยธรรมชาติสำคัญซึ่งส่งผลให้เกิดภาวะน้ำท่วมขังขึ้นในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งอย่างฉับพลันหรือนานผิดปกติ สำหรับในประเทศไทย ปัญหาน้ำท่วมมักเกิดจาก 4 ลักษณะ (วิรุฬรักษ์ ชวาลา, 2551) คือ น้ำท่วม ฉับพลัน (flash flood) น้ำท่วมจากแม่น้ำ (river flood) น้ำท่วมเฉพาะพื้นที่ (local flood) และน้ำท่วมชายฝั่ง (coastal flood) และ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นเป็นบริเวณด้านตะวันออกสุดของประเทศไทย ติดกับแม่น้ำโขง โดยมีแม่น้ำหลัก 2 สายไหลผ่าน คือแม่น้ำมูลและแม่น้ำชี โดยแม่น้ำทั้งสองจะไหลมาบรรจบกันและไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่บริเวณท้ายวัดโขงเจียม (วัดบ้านด่านเก่า) อำเภอโขงเจียม ส่งผลให้เขตพื้นที่อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี มักประสบกับปัญหาน้ำท่วมอยู่เป็นประจำ เนื่องจากสภาวะการมีน้ำล้นตลิ่งซึ่งจัดอยู่ในลักษณะน้ำท่วมจากแม่น้ำ (river flood)

อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นเขตพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในเขตลุ่มน้ำมูลตอนล่าง จัดเป็นเขตเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม จึงมีสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ เช่น ผาแต้ม อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม น้ำตกสร้อยสวรรค์ น้ำตกลงรู เถาวัลย์ยักษ์ รอยพระพุทธบาทบ้านท่าล้ง เขื่อนปากมูล แก่งตะนะ ซึ่งถ้ามีปัญหาน้ำท่วมอย่างต่อเนื่องย่อมส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี อย่าง ซึ่งผลกระทบของน้ำท่วมดังกล่าว จะสร้างความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเป็นอย่างมาก เช่น ผลกระทบต่อทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรประมง ทรัพยากรท่องเที่ยว คุณภาพน้ำของแหล่งน้ำในชุมชนที่ใช้ในการอุปโภคบริโภค เนื่องจากมีน้ำท่วมขังเป็นเวลานานทำให้เกิดน้ำเน่าเสีย และปัญหาขยะ เป็นจำนวนมากที่จะเกิดขึ้นตามมา

อย่างไรก็ตามผลกระทบจากความเสียหายจากน้ำท่วมอาจสามารถบรรเทาและฟื้นฟูให้สามารถคืนสู่สภาวะปกติได้อย่างมีประสิทธิภาพถ้าชุมชนมีขีดความสามารถในการปรับตัวและรับมือที่เหมาะสม ซึ่งการปรับตัว (adaptation) ต่อน้ำท่วม หมายถึง การกระทำใดๆเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการตั้งรับต่อความเสียหายและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาน้ำท่วม ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงสนใจจะสำรวจผลกระทบด้านมิติทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจากปัญหาน้ำท่วมในรูปการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน และศึกษาความรู้ ความเข้าใจ และแนวทางในการปรับตัวด้านมิติทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจากปัญหาน้ำท่วม บริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่าง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. สำรวจผลกระทบด้านมิติทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจากปัญหาน้ำท่วมในรูปการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่าง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

2. ศึกษาความรู้ ความเข้าใจและแนวทางในการปรับตัวด้านมิติทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจากปัญหาน้ำท่วมของชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่าง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

ขอบเขตของโครงการวิจัย

1. การสำรวจผลกระทบด้านมิติทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจากปัญหาน้ำท่วม บริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่าง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ในรูปแบบการศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในตำบลโขงเจียม ตำบลตำบลหนองแสงใหญ่ และตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ในปี 2543-2550
2. การประเมินการใช้ที่ดินด้วยวิธีการของ Markov Chain
3. การสำรวจความรู้ ความเข้าใจ และแนวทางในการปรับตัวด้านมิติทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจากปัญหาน้ำท่วมของชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่าง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี จะทำการสำรวจด้วยแบบสอบถาม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบข้อมูลผลกระทบด้านมิติทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจากปัญหาน้ำท่วมในรูปแบบการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินที่เกิดขึ้นเมื่อประสบปัญหาน้ำท่วมบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่าง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
2. ได้ความรู้ ความเข้าใจ และแนวทางในการปรับตัวด้านมิติทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เหมาะสมจากปัญหาน้ำท่วมในบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่าง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี โดยแนวทางดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่นๆ ที่มีปัญหาน้ำท่วมที่มีบริบทใกล้เคียงกัน